

Grondwettelijk Hof

**Arrest nr. 87/2022
van 30 juni 2022
Rolnummer : 7450**

In zake : de prejudiciële vragen betreffende artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Charleroi.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters P. Nihoul en L. Lavrysen, en de rechters J.-P. Moerman, Y. Kherbache, T. Detienne, S. de Bethune en W. Verrijdt, bijgestaan door de griffier F. Meersschant, onder voorzitterschap van voorzitter P. Nihoul,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging

Bij vonnis van 30 september 2020, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 13 oktober 2020, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Charleroi, de volgende prejudiciële vragen gesteld :

« - Schendt artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat het de waarde van de overname van een gerechtsdeurwaarderskantoor door de opvolger van een overleden gerechtsdeurwaarder beperkt tot de boekwaarde van de infrastructuur van dat kantoor, de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, die met name blijken uit de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, in zoverre het een discriminatie doet ontstaan tussen de rechtsopvolgers van de gerechtsdeurwaarders :

. naargelang de overledene zijn kantoor vóór zijn overlijden al dan niet heeft overgedragen, in zoverre de prijs waartegen een vacant kantoor onder het stelsel van continuïteit wordt overgedragen, beduidend lager zou zijn dan de prijs voor de inbreng van een dergelijk kantoor ?

. naargelang de overledene vóór of na de leeftijd van 70 jaar is gestorven, in zoverre het wettelijk stelsel van overdracht en continuïteit van het kantoor in geval van overlijden, ontslag of afzetting slechts van toepassing zou zijn tot de betrokkene de leeftijd van 70 jaar heeft bereikt ?

- Schendt artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat het de waarde van de overname van een gerechtsdeurwaarderskantoor door de opvolger van een overleden gerechtsdeurwaarder beperkt tot de boekwaarde van de infrastructuur van dat kantoor, de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie, die met name blijken uit de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, in zoverre het een discriminatie doet ontstaan tussen de rechtsopvolgers van de gerechtsdeurwaarders en die van de notarissen, die een overnamevergoeding genieten die gelijk is aan tweeënhalf maal het geïndexeerde en eventueel gecorrigeerde gemiddelde inkomen van de laatste vijf jaren van het kantoor ?

- Schendt artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, in die zin geïnterpreteerd dat het de waarde van de overname van een gerechtsdeurwaarderskantoor door de opvolger van een overleden gerechtsdeurwaarder beperkt tot de boekwaarde van de infrastructuur van dat kantoor, de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie alsook van bescherming van het eigendomsrecht, die met name blijken uit de artikelen 10, 11 en 16 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ? ».

Memories zijn ingediend door :

- Annick Laurent, Amandine Lachapelle en Amélie Lachapelle, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. D. Philippe, advocaat bij de balie te Brussel;

- de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. E. Jacobowitz, advocaat bij de balie te Brussel;

- Manuelle Haumont en de bvba « MHDJ Binche », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. P. Herman en Mr. F. Collin, advocaten bij de balie te Charleroi;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. P. Schaffner, advocaat bij de balie te Brussel.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- Annick Laurent, Amandine Lachapelle en Amélie Lachapelle;

- de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders;

- Manuelle Haumont en de bvba « MHDJ Binche ».

Bij beschikking van 20 april 2022 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers T. Detienne en W. Verrijdt te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 4 mei 2022 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 4 mei 2022 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

Op 30 september 2015 overlijdt Jacques Lachapelle, gerechtsdeurwaarder, op de leeftijd van 60 jaar. Op 7 oktober 2015 wordt Manuelle Haumont, sinds vele jaren plaatsvervangend gerechtsdeurwaarder voor het kantoor van die eerstgenoemde, aangewezen als waarnemend gerechtsdeurwaarder door de procureur des Konings van Charleroi. Tussen het overlijden van de deurwaarder in functie en de benoeming van zijn opvolger, wijst de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders een bedrijfsrevisor aan die ermee wordt belast een verslag op te maken van de vermogenstoestand van het kantoor. Manuelle Haumont wordt bij het koninklijk besluit van 30 juli 2018 benoemd in de hoedanigheid van deurwaarder die het kantoor overneemt; dat koninklijk besluit wordt bestreden voor de Raad van State door de rechthebbenden van de overleden deurwaarder. Op 14 augustus 2018 legt Manuelle Haumont de eed af. Het verslag voor de periode van continuïteit wordt opgemaakt op 29 augustus 2018 en de restwaarde van het over te nemen kantoor wordt vastgelegd op 6 913,10 euro, bedrag dat onmiddellijk wordt betaald aan de rechthebbenden van de overleden deurwaarder.

Die rechthebbenden zijn van mening dat het deurwaarderskantoor aanzienlijk ondergewaardeerd is en stellen voor de Rechtbank van eerste aanleg van Henegouwen, afdeling Charleroi, die het verwijzende rechtscollege is, een procedure in tegen de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders en tegen Manuelle Haumont, overnemend deurwaarder. Het geschil betreft voornamelijk de waarde van het kantoor, waarde die volgens de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege alle materiële en vooral immateriële activa ervan zou moeten hebben omvat. Het verwijzende rechtscollege stelt vast dat, luidens artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek, dat de continuïteit van een kantoor in geval van overlijden van de titularis ervan regelt, de deurwaarder die wordt benoemd ter vervanging van een overleden deurwaarder van rechtswege de verplichtingen van de laatstgenoemde (die met name de huur- en leveringscontracten omvatten) overneemt, in voorkomend geval de kwaliteitsrekeningen van de deurwaarder, en de boekwaarde van de kantoorinfrastructuur. De grieven hebben betrekking op die laatste post, in zoverre die een keuze weergeeft voor de boekwaarde ten koste van de « economische » waarde. Het verwijzende rechtscollege stelt vast dat de overname bijgevolg elk ander bedrag uitsluit, waaronder het eventuele cliënteel en de *goodwill*, en stelt aan het Hof de hiervoor weergegeven prejudiciële vragen.

III. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag

A.1.1. De rechthebbenden van de overleden deurwaarder, eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege, voeren bij wijze van inleiding aan dat het de gewoonte is dat, gedurende de periode van continuïteit, het kantoor in volle eigendom blijft toebehoren aan de rechthebbenden. Zij onderstrepen dat de overnemende deurwaarder aan hen het bedrag van 6 913,10 euro heeft gestort en wijzen op de kennelijke onevenredigheid tussen

dat bedrag en enkel het omzetcijfer van het kantoor voor het jaar 2017, dat 313 455,58 euro bedroeg, en vermelden daarnaast een nettowinst, afschrijvingen, diverse kosten en *cash-flow*. Daar de overleden deurwaarder geen deel uitmaakte van een associatie op het ogenblik van het overlijden, zijn de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege wettelijk ertoe gehouden geweest het kantoor waarvan zij eigenaar zijn, aan de overnemende deurwaarder over te dragen onder die voorwaarden, die zij bijzonder nadelig achten.

A.1.2. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege voeren aan dat hun situatie vergelijkbaar is met die van de rechthebbenden van de andere deurwaarders. Er wordt niet betwist dat de gerechtsdeurwaarder, door zijn werk, een beroepsvermogen vormt, dat wordt overgedragen aan zijn erfgenamen. Echter, in de hypothese dat het kantoor wordt overgedragen onder het in de in het geding zijnde bepaling geregelde stelsel van de continuïteit, wordt dat vermogen beperkt tot de restwaarde van alleen de kantoorinfrastructuur, berekend tegen de laagste prijs, namelijk de boekwaarde ervan. In de hypothese van een overeengekomen overdracht bij leven van de deurwaarder wordt het integraal gevaloriseerde kantoor overgedragen. Zulks omvat niet alleen de infrastructuur maar ook de *goodwill*, namelijk het sociaal actief, het cliënteel, de dossiers en de *knowhow*, waarbij alles wordt berekend tegen de economische waarde ervan. De eerste situatie, waarin de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zich bevinden, is kennelijk minder gunstig dan de tweede.

Die lage waardering, die voortvloeit uit de interpretatie van de in het geding zijnde bepaling, is des te onbegrijpelijkker daar het bestaan van die wettelijke regeling ertoe strekt de afwezigheid op te vangen van bij leven door de gerechtsdeurwaarder genomen contractuele schikkingen. Het is verrassend dat een dergelijke aanvullende regeling dermate afwijkt van de geldende praktijk.

A.1.3. Het met de in het geding zijnde bepaling nagestreefde doel is de continuïteit van de openbare dienst. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zijn van mening dat, in het licht van dat doel, de maatregel inzake de beperking van de waarde van het kantoor onbegrijpelijk is, daar de vaststelling van een andere waarde, namelijk de economische waarde, die dichter aanleunt bij de realiteit, geen enkel effect zou hebben op de continuïteit. Bovendien wordt in de parlementaire voorbereiding een ander doel vermeld, namelijk het vrijwaren van de belangen van de deurwaarders en hun rechthebbenden. Er dient te worden vastgesteld dat dat doel duidelijk niet wordt bereikt door de onderwaardering van het kantoor waartoe de in het geding zijnde bepaling leidt. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege voeren bijgevolg aan dat de in het geding zijnde bepaling niet pertinent en dus niet verantwoord is. Dat geldt des te meer daar de rechthebbenden van een vroegtijdig overleden deurwaarder zich in een veel kwetsbaardere situatie bevinden. Ten slotte toont het feit dat de deurwaarder zijn kantoor kan overdragen tegen de economische waarde ervan, op zich aan dat, ongeacht de omstandigheden, een kantoor een economische waarde heeft, te meer daar te dezen de overleden deurwaarder zijn loopbaan moest aanvangen onder de vroegere regeling, de zogenoemde « liquidatieregeling », die elkeen ertoe verplichtte van nul te beginnen, aangezien de wet in geen enkele continuïteit voorzag.

A.2.1.1. De overnemende deurwaarder, verwerende partij voor het verwijzende rechtscollege, herinnert allereerst eraan dat een gerechtsdeurwaarderskantoor niet wordt verkocht of overgedragen zoals een gewone handelszaak. In de parlementaire voorbereiding van de in het geding zijnde bepaling wordt overigens nergens het begrip « kantooroverdracht », maar wel het begrip « loopbaan » vermeld. In plaats van een overname, gaat het veeleer om een overdracht van schulden en verplichtingen. Hierdoor wordt in de voormelde parlementaire voorbereiding uitdrukkelijk het cliënteel en de *goodwill* uitgesloten. Het verschil in behandeling bestaat dus niet en de prejudiciële vraag, wat de eerste hypothese ervan betreft, behoeft geen antwoord.

A.2.1.2. In ondergeschikte orde voert de overnemende deurwaarder aan dat het beoogde verschil in behandeling voldoende verantwoord is. Het doel dat erin bestaat het algemeen belang te dienen door de continuïteit van de openbare dienst te waarborgen, is onbetwistbaar een legitiem doel. De twee met elkaar vergeleken categorieën, namelijk de rechthebbenden van een deurwaarder die nog steeds in functie was op het ogenblik van zijn overlijden en de rechthebbenden van deurwaarder die zijn kantoor bij leven had « overgedragen », zijn overigens niet vergelijkbaar. Om die overdracht onder bezwarende titel te kwalificeren, verkiest de overnemende deurwaarder te spreken van een quasi-inbreng in plaats van een overname. Vanuit de invalshoek van de quasi-inbreng is het de deurwaarder die het onderhandelde bedrag rechtstreeks ontvangt en niet zijn rechthebbenden, en niets laat toe te veronderstellen dat dat bedrag zich zal bevinden in de erfrechtelijke boedel. De overnemende deurwaarder onderstreept overigens dat iedere gerechtsdeurwaarder vrij is om al dan niet een vennootschap te vormen en zich al dan niet te associëren. Die keuzemogelijkheid houdt een redelijke verantwoording in voor het verschil dat zou bestaan tussen hun respectieve rechthebbenden.

A.2.2. Ten aanzien van de tweede hypothese die in de eerste prejudiciële vraag wordt beoogd, betreffende de leeftijd van 70 jaar, merkt de overnemende deurwaarder op dat in de parlementaire voorbereiding een specifieke

regeling werd voorgesteld voor de gerechtsdeurwaarders ouder dan 70 jaar, voorstel dat de wetgever uiteindelijk niet heeft gevolgd. De prejudiciële vraag is hierdoor zonder voorwerp wat die hypothese betreft.

A.3.1. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders, eveneens verwerende partij voor het verwijzende rechtscollege, onderstreept allereerst dat de eerste prejudiciële vraag uitsluitend de hypothese beoogt van de overdracht van het kantoor van een gerechtsdeurwaarder die zijn ambt alleen uitoefende, buiten elke beroepsassociatie.

A.3.2. Ten aanzien van de eerste hypothese van de eerste prejudiciële vraag voert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders aan dat het verschil in behandeling voldoende verantwoord is. Het steunt op een objectief criterium, namelijk het bestaan of de afwezigheid van een overnameovereenkomst. De regeling waarin de in het geding zijnde bepaling voorziet, beoogt de continuïteit van de openbare dienst, in het algemeen en maatschappelijk belang. In de parlementaire voorbereiding en in de rechtsleer wordt het belang van die regeling onderstreept, in zoverre zij het voortbestaan van het kantoor als geheel, alsook van het personeel ervan mogelijk maakt. In ruil voor die overname van een geheel dat hij niet naar believen kan aanpassen, betaalt de overnemende gerechtsdeurwaarder de boekwaarde in plaats van de economische waarde. Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders is zulks relevant gelet op het beoogde doel, daar het een situatie betreft waarin niets is overeengekomen. Het betreft immers een aanvullende regeling. De keuze voor een overeenkomst blijft mogelijk en hangt af van de deurwaarder zelf. Bijgevolg is er geen sprake van een in de wet vastgelegd verschil in behandeling. Die situatie is evenmin onevenredig daar, naast het feit dat van de beoogde regeling kan worden afgeweken, die laatste eveneens van toepassing is in geval van afzetting of ontslag.

A.3.3. Ten aanzien van de tweede hypothese bedoeld in de eerste prejudiciële vraag voert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders aan dat artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek geen onderscheid maakt naargelang de deurwaarder al dan niet de leeftijd van 70 jaar had bereikt. Het eventuele verschil in behandeling vloeit voort uit artikel 518 van het Gerechtelijk Wetboek. Op dat punt behoeft de prejudiciële vraag dus geen antwoord.

A.4.1. De Ministerraad neemt de interpretatie over die het verwijzende rechtscollege geeft aan het in het geding zijnde artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek, volgens welke dat artikel de waarde van de overname van een gerechtsdeurwaarderskantoor door de opvolger van een overleden gerechtsdeurwaarder beperkt tot de boekwaarde van de infrastructuur van dat kantoor. Vervolgens analyseert hij de prejudiciële vraag volgens de twee erin vermelde hypothesen.

A.4.2.1. Ten aanzien van de eerste hypothese, namelijk naargelang de overledene zijn kantoor al dan niet vóór zijn overlijden heeft overgedragen, herinnert de Ministerraad allereerst eraan dat de overdracht van een deurwaarderskantoor bij leven van de overdrager niet is gereguleerd. Niets verplicht, noch verbiedt om een minnelijke regeling te treffen of het kantoor onder bezwarende titel over te dragen. Indien een dergelijke overdracht plaatsheeft, is dat niet meer dan een gebruik. De Ministerraad benadrukt dat het verwijzende rechtscollege aan het Hof niet vraagt om de in het geding zijnde bepaling te onderzoeken in zoverre zij niet voorziet in een overname van een kantoor die wordt berekend tegen de economische waarde ervan. Het verschil in behandeling bestaat niet, daar, gelet op hetgeen hiervoor is vermeld, alle deurwaarders op dezelfde manier worden behandeld. De Ministerraad voert bijgevolg in hoofdorde aan dat de prejudiciële vraag, wat die hypothese betreft, geen antwoord behoeft. In elk geval is het Hof niet bevoegd om de grondwettigheid na te gaan van handelingen die door particulieren buiten een wettelijk kader worden gesteld.

A.4.2.2. In ondergeschikte orde voert de Ministerraad aan dat het in de prejudiciële vraag opgeworpen verschil in behandeling voldoende verantwoord is.

Het doel van de overnameregeling vastgelegd in de in het geding zijnde bepaling bestaat in de handhaving van de continuïteit van de openbare dienst, in het algemeen belang. In die optiek is de stelling volgens welke de wetgever noodzakelijkerwijze een keuze had moeten maken tussen verschillende soorten overnamewaarden, een opportunitetskritiek. De Ministerraad onderstreept dat zulks des te meer geldt, daar in de rechtsleer controversie bestaat over de rol en de functie van gerechtsdeurwaarder en zijn kantoor. Het staat niet aan het Hof die controversie te beslechten.

De rechthebbenden van de overleden deurwaarder preciseren niet of die laatstgenoemde zelf aan zijn voorganger een overnamevergoeding had betaald. De Ministerraad heeft dus vragen bij dat aspect, dat hij cruciaal acht. De werkelijke vraag is of de wetgever een kennelijke beoordelingsfout heeft begaan. In dat verband verwijst de Ministerraad naar de parlementaire voorbereiding van een vroegere wet, die vermeldde dat « het [...] onbillijk

[is] te verlangen dat men betaald wordt voor de overlating van een kantoor dat men heeft uitgebouwd op basis van een monopolie met concessie dat men van de overheid heeft gekregen » (*Parl. St.*, Senaat, 2007-2008, nr. 4-826/1, p. 6). Het is derhalve volkomen verantwoord om de economische waarde van het kantoor en dus de *goodwill* en het cliënteel niet op te nemen. Ten aanzien van die hypothese dient de prejudiciële vraag ontkennend te worden beantwoord.

A.4.3.1. Ten aanzien van de tweede hypothese, volgens welke de overledene is gestorven vóór of na de leeftijd van 70 jaar, is de Ministerraad van mening dat de toepassing van de wettelijke regeling inzake overdracht bij overlijden, ontslag of afzetting op alleen de situaties waarin de betrokkene niet de leeftijd van 70 jaar heeft bereikt, niet kan worden afgeleid uit de tekst zelf van de in het geding zijnde bepaling. Die informatie wordt alleen vermeld in de parlementaire voorbereiding. Het Hof is echter niet bevoegd om daarop toe te zien. In de veronderstelling dat een verschil in behandeling bestaat, dan zou dat voortvloeien uit artikel 518, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek. De Ministerraad voert derhalve aan dat, ten aanzien van die hypothese, de prejudiciële vraag niet ontvankelijk is.

A.4.3.2. In ondergeschikte orde is de Ministerraad van mening dat, wat die tweede hypothese betreft, het antwoord op de prejudiciële vraag niet nuttig is voor het oplossen van het geschil voor het verwijzende rechtscollege. Te dezen is de deurwaarder wiens vervanging wordt geregeld, immers overleden op de leeftijd van 60 jaar. Ook al was hij later overleden, dan nog zou de leeftijd niets hebben veranderd aan het antwoord op de prejudiciële vraag. De Ministerraad verwijst op dat punt naar de uiteenzetting betreffende de eerste hypothese.

A.4.3.3. Indien toch ervan zou moeten worden uitgegaan dat het antwoord op de prejudiciële vraag, wat die hypothese betreft, nuttig is voor het oplossen van het geschil, dan voert de Ministerraad aan dat er geen verschil in behandeling bestaat tussen de beoogde categorieën van personen. De wetgever biedt alle deurwaarders de vrijheid om te beslissen hun activiteiten al dan niet voort te zetten na de leeftijd van 70 jaar. Alle deurwaarders worden dus op dezelfde manier behandeld en hetzelfde geldt voor hun rechthebbenden. Allen zijn onderworpen aan de onzekerheid in verband met de datum van overlijden. De beslissing van de deurwaarder om zijn activiteiten voort te zetten en de gevolgen van een dergelijke beslissing vloeien niet voort uit de wil van de wetgever. Om die reden behoeft de prejudiciële vraag geen antwoord wat die tweede hypothese betreft.

A.4.3.4. In uiterst ondergeschikte orde is de Ministerraad van mening dat het verschil in behandeling berust op een objectief en redelijk criterium en geen gevolgen heeft die onevenredig zijn met het nagestreefde doel. Daar het gaat om een vrij beroep, heeft de wetgever de deurwaarder de keuze gelaten. Bijgevolg vermocht hij ervan uit te gaan dat de continuïteit van de openbare dienst, zijnde het doel van de regeling die bij de in het geding zijnde bepaling is ingevoerd, voldoende verzekerd en gewaarborgd was door de gerechtsdeurwaarder die in functie blijft na de leeftijd van 70 jaar, en dat er in dat geval dus geen kantoor meer was om over te nemen.

A.5.1. In hun memorie van antwoord herinneren de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege allereerst eraan dat niet kan worden betwist dat de overnameprijs buiten de regeling van de continuïteit stelselmatig overeenstemt met de economische waarde van het kantoor. Vervolgens, en in tegenstelling tot wat de Ministerraad aanvoert, wijzen zij erop dat, in geval van vroegtijdig overlijden, het niet mogelijk is het kantoor over te dragen buiten de regeling waarin de in het geding zijnde bepaling voorziet. Het is dus verkeerd om aan te voeren dat de toepassing van artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek uitsluitend voortvloeit uit de wil van de betrokken deurwaarder. De rechthebbenden hebben niet de keuze en kunnen geen andere overdrachtsregeling overeenkomen, hetgeen wordt aangetoond door het feit dat, te dezen, de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zich steeds hebben verzet tegen de overdracht zoals die werd voorgesteld.

A.5.2. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege onderstrepen daarnaast het door de wetgever nagestreefde tweede doel, dat komt bovenop dat inzake de continuïteit van de openbare dienst, namelijk het vrijwaren van de belangen van de deurwaarder en zijn rechthebbenden. Het lijkt erop dat de andere partijen die realiteit over het hoofd zien, realiteit die nochtans wordt vermeld in de parlementaire voorbereiding. De boekwaarde die voortvloeit uit de in het geding zijnde bepaling is echter kennelijk nadelig voor de rechthebbenden, die bovendien over geen enkel recht beschikken dat hen toelaat zich te verzetten tegen de financiële beslissingen die eenzijdig worden genomen door de deurwaarder in functie gedurende de periode van continuïteit.

A.6.1. In zijn memorie van antwoord herinnert de overnemende deurwaarder eraan dat de deurwaarder een gerechtsmedewerker is. Zijn beroepsvermogen is, in dat kader, geen gewoon vermogen. Hij onderstreept vervolgens dat de in het geding zijnde bepaling geen verschil doet ontstaan tussen de overeengekomen prijs van de overdracht en de prijs van de overdracht onder de regeling van de continuïteit, daar niets aantoonde dat de eerste altijd hoger ligt dan wat artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek waarborgt. De overnemende deurwaarder heeft

overigens twijfels bij de vergelijkbaarheid tussen, enerzijds, een aanvullende regeling en, anderzijds, een facultatieve contractuele transactie waarvan de voorwaarden niet kunnen worden verondersteld.

A.6.2. Ten aanzien van de regeling vóór de huidige regeling, de zogenaamde « liquidatieregeling », waarin elke deurwaarder opnieuw van nul moest beginnen bij de aanvang van zijn loopbaan, onderstreept de overnemende deurwaarder dat de filosofie van de toenmalige wetgever, ten aanzien van de openbare dienst, niet verschilde van de huidige filosofie, daar het gaat om een openbaar ambt en niet om een commerciële privéonderneming. In tegenstelling tot wat de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege lijken te denken, heeft de wetgever dus niet plots een « vermogensfilosofie » ten aanzien van de situatie van de deurwaarders aanvaard.

A.6.3. Ten slotte is de overnemende deurwaarder van mening dat niets verantwoordt dat rekening wordt gehouden met een eventuele *goodwill* en met het cliënteel bij de berekening van de waarde van het kantoor, daar dergelijke begrippen onverenigbaar zijn met de opdrachten van openbare dienst van de gerechtsdeurwaarders. Ook al zijn sommige activiteiten van de gerechtsdeurwaarder niet van monopolistische aard, is het toch zo dat zij steeds worden uitgeoefend door een openbaar en ministerieel ambtenaar.

A.7.1. In haar memorie van antwoord wil de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders rechtzetten wat is gezegd over de praktijk van het beroep. Zij onderstreept dat niets een deurwaarder belet zijn kantoor bij overeenkomst tegen de boekwaarde over te dragen. Evenzo, indien hij dat wenst over te dragen tegen de economische waarde ervan, wijst niets erop dat hij die waarde in elk geval ontvangt. Volgens de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders heeft het deurwaarderskantoor eenvoudigweg de waarde die de partijen overeenkomen daaraan te geven. Ofschoon weliswaar een beroepsvermogen is gevormd tijdens het leven van de overleden deurwaarder, is de waardering ervan niet vaststaand. In geval van overlijden voert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders aan dat die waarde sterk vermindert wegens het karakter *intuitu personae* van het aan de persoon van de deurwaarder verbonden kantoor. In die context heeft de boekwaarde de verdienste een vaste waarborg te vormen voor de rechthebbenden in geval van een te grote waardevermindering van het kantoor na het overlijden. Nog steeds in verband met de veronderstelde economische waarde van het kantoor is de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van mening dat de getrouwheid van het cliënteel van een deurwaarder niet kan worden vermoed. Als er al een vermoeden bestaat, dan is het dat van de volatiliteit ervan. Er zij ook aan herinnerd dat die opdrachten krachtens een monopolie worden uitgeoefend.

Bijgevolg is het bewijs van de praktijk van de economische waarde niet geleverd en is het niet zeker dat die bestaat. Ook al zou dat het geval zijn, dan nog is het niet verrassend dat de aanvullende regeling afwijkt van een dergelijk model. In tegenstelling tot wat de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege aanvoeren, draagt de boekwaarde wel degelijk bij tot de continuïteit. Enerzijds betreft het een gemakkelijk vast te stellen waarde, in tegenstelling tot de economische waarde. Anderzijds vormt zij een waarborg van objectiviteit, in tegenstelling tot de onvermijdelijke willekeur waartoe een economische waardering geval per geval zou leiden. Indien de regeling van de continuïteit de onderhandeling tussen de rechthebbenden van de overleden deurwaarder en de mogelijke overnemende deurwaarder had toegelaten, dan zou dat de goede continuïteit van de opdrachten van openbare dienst hebben belemmerd. Evenzo zou een te hoge waarde ook de snelle overname van het kantoor kunnen bemoeilijken, daar het niet vaststaat dat een overnemer steeds gemakkelijk een dergelijk bedrag kan betalen. Ten slotte onderstreept de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders dat de situatie van de rechthebbenden in elk geval veel verbeterd is ten opzichte van de vroegere liquidatieregeling, daar zij onder de vroegere regeling niets zouden hebben ontvangen.

A.7.2. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders antwoordt vervolgens aan de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege in verband met het tweede doel dat met de wet wordt nagestreefd en waaraan zij veel belang hechten. In de parlementaire voorbereiding wordt weliswaar de wil vermeld om de deurwaarder en zijn rechthebbenden niet te schaden, maar het vervolg van de zin werd weggelaten omdat daarin wordt vermeld dat evenmin het personeel van het kantoor, noch de cliënten mogen worden geschaad. Alles komt in werkelijkheid neer op een algemene doelstelling, namelijk de voortzetting van het kantoor. Een en ander verklaart met name waarom erin is voorzien het personeel van het kantoor niet in een onzekere situatie te laten en de overname ervan op te leggen.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag

A.8. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zijn van mening dat de notarissen en de deurwaarders, en dus hun respectieve rechthebbenden, zich in vergelijkbare situaties bevinden. Net als de deurwaarders zijn de notarissen overheidsambtenaren, titularissen van vrije beroepen en ondernemingen in de zin

van het Wetboek van economisch recht. Tussen hen bestaat een verschil in behandeling, daar het cliënteel en de *goodwill* worden gewaardeerd bij de overdracht van een notariskantoor, in tegenstelling tot wat geldt voor de deurwaarders. De praktijk van dat laatste beroep toont nochtans aan dat de immateriële activa steeds worden meegerekend, behalve in het geval van de deurwaarder die als natuurlijke persoon optreedt en is onderworpen aan de continuïteitsregeling die het voorwerp uitmaakt van de grieven. Die activa maken echter onbetwistbaar deel uit van het vermogen van de deurwaarder en zijn overigens beschermd door het eigendomsrecht. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege voeren aan dat de wetgever het aangeklaagde verschil in behandeling niet heeft verantwoord en zij voeren bijgevolg aan dat de prejudiciële vraag bevestigend dient te worden beantwoord.

A.9. De overnemende deurwaarder voert aan dat de notarissen en de gerechtsdeurwaarders niet vergelijkbaar zijn, zoals blijkt uit de rechtspraak van het Hof ter zake (arresten nrs. 109/2001 van 20 september 2001, 149/2008 van 30 oktober 2008 en 36/2012 van 8 maart 2012). De continuïteitsregeling betreffende de notariskantoren is vastgelegd in de artikelen 54 tot 62 van de wet van 16 maart 1803 « op het notarisambt » (hierna : de ventôsewet). Zij voorziet weliswaar in een vergoeding, maar de notarissen beschikken niet over het recht om die vrij overeen te komen, in tegenstelling tot wat geldt voor de andere vrije beroepen. Het Hof heeft aldus aangenomen dat de afwijkende wettelijke regeling pertinent is voor de berekening van de vergoeding. Dat specifieke kenmerk vloeit voort uit het gemengde karakter van het ambt van notaris, daar die laatstgenoemde zowel een overheidsambtenaar als een titularis van een vrij beroep is. Zoals in de regeling inzake de overname van een deurwaarderskantoor, is het cliënteel uitgesloten bij de vaststelling van de activa die deel uitmaken van de goederen die verplicht moeten worden overgenomen door de overnemende notaris.

Het ambt van deurwaarder is daarentegen, volgens de overnemende deurwaarder, een quasi gerechtelijk ambt, vandaar de keuze van de wetgever om voor hem te voorzien in een specifieke regeling in het Gerechtelijk Wetboek. De deurwaarder is onderworpen aan een publiekrechtelijke regeling die een territoriale afbakening van zijn optreden impliceert, alsook een vastgesteld aantal deurwaarders per gerechtelijk arrondissement en een definitie van de verplichte opdrachten, hetgeen niet het geval is voor de notaris.

De overnemende deurwaarder is van mening dat de twee regelingen, met uitzondering van de overnamevergoeding en het verplichte karakter van de toetreding tot het pensioen voor de notarissen, vrijwel identiek zijn. De ontstentenis van een overnamevergoeding voor de deurwaarders is verantwoord door die afwezigheid van een verplichte toetreding tot het pensioen. Tot slot worden die enige verschillen verklaard door het feit dat de betrokken ambten in wezen verschillend zijn.

A.10.1. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders voert aan dat de situaties niet vergelijkbaar zijn, inzonderheid omdat geen enkele overnamevergoeding bestaat voor de deurwaarders. Bovendien wordt de afwezigheid van een overnamevergoeding gecompenseerd door de mogelijkheid, voor de gerechtsdeurwaarder, om te werken na de leeftijd van 70 jaar, hetgeen niet mogelijk is voor de notaris. De ventôsewet voorziet uitdrukkelijk in de overname van de onroerende activa, waarin de in het geding zijnde bepaling niet voorziet. De rechtsleer is immers van mening dat de notaris voor zijn cliënten meer vertegenwoordigt dan een gewone jurist die in staat is hen bij te staan in technische aangelegenheden, daar zij hem beschouwen als een vertrouwenspersoon met wie zij kunnen praten over delicate zaken en die veel dichter staat bij de familie. Dat bijzonder aspect wordt overigens erkend door het Hof. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders is bijgevolg van mening dat het verschil in behandeling niet bestaat.

A.10.2. In ondergeschikte orde voert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders aan dat het verschil tussen de twee beroepssituaties voldoende verantwoord is. Dat verschil steunt op een objectief criterium : het feit een deurwaarder of een notaris te zijn. Het doel ervan is gewettigd, daar het bestaat in het nastreven van het algemeen belang, en de maatregel is relevant voor de voortzetting van het deurwaarderskantoor, hetgeen zeer belangrijk is voor de continuïteit van de openbare dienst. Ten slotte is het verschil in behandeling niet onevenredig, daar de gerechtsdeurwaarder altijd ervoor kan kiezen om af te wijken van de wettelijke regeling en een overeenkomst te sluiten.

A.11.1. De Ministerraad voert in hoofdorde aan dat de prejudiciële vraag onontvankelijk dient te worden verklaard, daar het aangevoerde verschil in behandeling niet voortvloeit uit de in het geding zijnde bepaling, maar uit de ventôsewet.

A.11.2. In ondergeschikte orde is de Ministerraad van mening dat er geen verschil in behandeling bestaat tussen de notarissen en de deurwaarders, noch tussen hun rechthebbenden, ten aanzien van de regelingen inzake de overname van hun kantoren.

Allereerst identificeert het verwijzende rechtscollege een verschil in behandeling tussen de deurwaarders en de notarissen, zonder evenwel duidelijk een verschil in behandeling te identificeren tussen hun rechthebbenden, terwijl de prejudiciële vraag die vermeldt.

Zelfs indien hiermee geen rekening wordt gehouden, dan nog is de situatie van de deurwaarders volgens de Ministerraad niet vergelijkbaar met die van de notarissen. In dat verband wordt de parlementaire voorbereiding in het verwijzingsvonnis slechts onvolledig aangehaald. De twee beroepen hebben weliswaar gemeen dat zij worden uitgeoefend in de vorm van een ministerieel ambt, dat die beoefenaars houder zijn van een monopolie, en dat zij zijn onderworpen aan een verplichting om de hybride hoedanigheid van een overheidsinstantie en een vrij beroep te hebben, alsook te beschikken over een authenticatiebevoegdheid. Er bestaan echter meerdere verschillen die, volgens de Ministerraad, een verschil in behandeling verantwoorden, gelet met name op de continuïteit van de openbare dienst. Allereerst is een notaris onderworpen aan een twee eeuwen oud statuut, terwijl het statuut van de deurwaarder slechts 40 jaar oud is en de tijdelijke vervanging in het ambt toestaat, in tegenstelling tot wat geldt voor de notarissen. Vervolgens bestaat er voor de gerechtsdeurwaarders geen dubbele ondertekeningbevoegdheid zoals die bestaat voor de notarissen sinds de invoering van de geassocieerde notaris. In de parlementaire voorbereiding wordt overigens de aandacht erop gevestigd dat een openbare opdracht in beginsel niet onderhandelbaar is. De overnameregeling die van toepassing is op het notariaat steunt op een zeer oude traditie. Daar iedere notaris heeft betaald om zijn opdracht te verkrijgen, zou het niet billijk zijn dat systeem van de ene dag op de andere af te schaffen. Geen enkele Belgische gerechtsdeurwaarder heeft echter een dergelijke overnamevergoeding moeten betalen bij zijn indiensttreding.

A.11.3. In uiterst ondergeschikte orde voert de Ministerraad aan dat het verschil in behandeling verantwoord is gelet op de talrijke objectieve verschillen die bestaan tussen de twee beroepen, zoals hiervoor is aangegeven.

A.12.1. In hun memorie van antwoord herhalen de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege hun verklaring volgens welke het verschil in behandeling voortvloeit uit de in het geding zijnde bepaling en niet uit de ventôsewet. In antwoord op het argument van de Ministerraad over de niet-vergelijkbaarheid onderstrepen zij dat uit dat argument een volkomen miskenning van de vroegere zogeheten liquidatieregeling blijkt. Die regeling hield in dat, bij het overlijden van de deurwaarder, zijn kantoor werd vereffend. De benoemde deurwaarder moest dus alles heropbouwen. Dat systeem is echter niet meer actueel, daar de nieuwe deurwaarder voortaan over het integrale vroegere kantoor beschikt. Het is dus precies nu dat de situaties van de notarissen en van de deurwaarders vergelijkbaar zijn.

A.12.2. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zijn overigens van mening dat het gegeven dat de deurwaarder kan werken na 70 jaar, niet relevant is, daar het geen enkele invloed heeft op de reeds gecreëerde waarde van het kantoor. Ten slotte betwisten zij de relevantie van de verwijzing naar de arresten van het Hof nr. 109/2001 en nr. 36/2012, daar die alleen betrekking hebben op het aantal personen die het beroep konden uitoefenen.

A.13. In zijn aanvullende memorie antwoordt de overnemende deurwaarder dat het feit dat de twee beroepen kunnen worden beschouwd als ministeriële ambten, van weinig belang is. Het voornaamste verschil ligt in het feit dat de deurwaarders, in tegenstelling tot de notarissen, geen overnamevergoeding hebben moeten betalen om hun activiteit op te starten. In tegenstelling tot wat de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege aanvoeren, behouden zij overigens de mogelijkheid om de overdracht of overname onder bezwarende titel van de niet monopolistische restbevoegdheden van het kantoor te regelen.

A.14. In haar memorie van antwoord verwijst de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders naar het verslag over de modernisering van het ambt van deurwaarder, waarin duidelijk wordt bevestigd dat de gerechtsdeurwaarders en de notarissen niet blindelings met elkaar kunnen worden vergeleken.

Ten aanzien van de derde prejudiciële vraag

A.15.1. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege onderstrepen allereerst dat de immateriële activa onbetwistbaar eigendom vormen en dus beschermd zijn door artikel 16 van de Grondwet, alsook door artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Zij voegen eraan toe dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens erkent dat de juridische beroepen een eigen cliënteel hebben met een zekere waarde en dat het in dat verband van weinig belang is te weten of de goederen zijn verworven door zich te beroepen op een gunstige positie zoals een monopolie (EHRM, 13 maart 2012, *Malik t. Verenigd Koninkrijk*, maar ook EHRM, 26 juni 1986, *Van Marle e.a. t. Nederland*, 16 oktober 2018, *Könyv-Tár*

KFT e.a. t. Hongarije). De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zien niet in hoe het beroep van gerechtsdeurwaarder aan die regel zou ontsnappen. De Belgische wetgever erkent die realiteit eveneens, daar in de parlementaire voorbereiding van de wet van 22 juli 2018 « tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake » (hierna : de wet van 22 juli 2018) erop is gewezen dat doorgaans wordt aangenomen dat elk beroep uitgeoefend door een zelfstandige een economische waarde heeft, met inbegrip van de vrije beroepen.

A.15.2. De gedwongen overdracht tegen residuele boekwaarde van een gerechtsdeurwaarderskantoor ten gevolge van de in het geding zijnde bepaling, vormt bijgevolg een inmenging van een overheidsinstantie in de uitoefening van het eigendomsrecht. Dat kan worden geanalyseerd als een eigendomsberoving, die een billijke en voorafgaande vergoeding vereist. Volgens de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege kan die vergoeding alleen billijk worden geacht indien zij de economische waarde van het kantoor omvat, en bijgevolg alle elementen die relevant zijn om die te berekenen. Opnieuw herinneren zij eraan dat het feit dat de goederen door een monopoliepositie zijn verworven, van weinig belang is en dat overigens niet alle opdrachten van de deurwaarders monopolistisch zijn. Indien die regel werd toegepast, dan zouden de rechthebbenden van de overleden deurwaarder bijna 339 000 euro hebben ontvangen in plaats van het te dezen gestorte bedrag van 6 913,10 euro.

A.15.3. Bovendien wijzen de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege erop dat, te dezen, de waarnemend deurwaarder het vermogen van de overleden deurwaarder heeft kunnen investeren om zijn toekomstig kantoor voor te bereiden en dus het vermogen van de rechthebbenden heeft bezwaard in zijn voordeel. Die bedragen zijn echter niet opgenomen in de overnameprijs. Evenzo omvatte de uiteindelijke overnamewaarde evenmin de voorraad aan materiaal en andere benodigdheden. Opnieuw benadrukken de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege dat het betalen van de werkelijke waarde van het kantoor de continuïteit van de dienst geenszins zou hebben beïnvloed.

A.16. De overnemende deurwaarder is van mening dat de derde prejudiciële vraag de met elkaar te vergelijken categorieën van personen niet op voldoende nauwkeurige wijze identificeert en uiteindelijk alleen betrekking heeft op artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. De overnemende deurwaarder herinnert eraan dat het deurwaardersambt een nagenoeg gerechtelijk ambt is, zoals hiervoor is opgemerkt. Hij voert derhalve aan dat de in het geding zijnde bepaling een aanvaardbare beperking is van het eigendomsrecht, aangezien geen sprake kan zijn van een volwaardig eigendomsrecht van de deurwaarder ten aanzien van zijn ambt, in tegenstelling tot wat geldt voor de advocaten, boekhouders, fiscalisten en, in zekere mate, de notarissen. Die beperking van de eigendom strekt overigens ertoe het algemeen belang te vrijwaren en is dus voldoende evenredig.

A.17.1. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders herinnert allereerst eraan dat de lidstaten van de Raad van Europa op dat gebied beschikken over een ruime beoordelingsvrijheid wat de bescherming van eigendom betreft. Het begrip « openbaar nut » is in dat kader zeer belangrijk. Te dezen voert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders aan dat geenszins afbreuk wordt gedaan aan de eigendom, daar de gerechtsdeurwaarders vrij blijven om te voorzien in een overdracht onder andere voorwaarden.

A.17.2. In ondergeschikte orde is de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van mening dat de aantasting verantwoord is, om dezelfde redenen als die welke zij heeft uiteengezet in het kader van de andere prejudiciële vragen. De wetgever is niet ertoe gehouden te voorzien in een vergoeding in geval van beperking van het eigendomsrecht. Bovendien preciseert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders dat het cliënteel van de deurwaarders van nature zeer volatiel is.

A.18.1. De Ministerraad stelt allereerst vast dat de derde prejudiciële vraag op een dubbele veronderstelling berust, namelijk, enerzijds, dat het deurwaarderskantoor een eigen economische waarde zou hebben die hoger ligt dan de boekwaarde ervan en, anderzijds, dat die waarde noodzakelijkerwijs deel uitmaakt van de nalatenschap van de overleden deurwaarder. Dat dubbel uitgangspunt volgt echter uit een specifieke opvatting met betrekking tot de gerechtsdeurwaarder, die niet voortvloeit uit de wet.

A.18.2. De Ministerraad voert in hoofdorde aan dat geen afbreuk wordt gedaan aan het eigendomsrecht, daar, overeenkomstig de rechtspraak van het Hof betreffende artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, geen enkel subjectief recht bestaat op het verwerven van goederen. Volgens de Ministerraad bestaat er dus geen wettelijke basis, noch een gewettigde

verwachting om die economische waarde te ontvangen, waarnaar de rechthebbenden van de overleden deurwaarder verwijzen. Het blijkt immers niet dat die laatstgenoemde een vergoeding heeft moeten betalen aan zijn voorganger.

A.18.3. In ondergeschikte orde is de Ministerraad van mening dat de aantasting van de eigendom voldoende evenredig is met het nagestreefde doel. De wetgever heeft zich erom bekommerd de continuïteit van de openbare dienst in het algemeen belang te waarborgen en heeft de deurwaarder een beoordelingsvrijheid gegeven, waarbij die laatste altijd ervoor kan kiezen zijn kantoor onder bezwarende titel over te dragen volgens het gewoon overeenkomstenrecht. De Ministerraad herinnert ten slotte eraan dat geen enkele deurwaarder een overnamevergoeding heeft moeten betalen.

A.19. In hun memorie van antwoord zijn de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege van mening dat niet alleen kan worden gesproken in termen van « verplichting » voor de nieuw benoemde deurwaarder om het kantoor over te nemen, daar, enerzijds, zulks voortvloeit uit een keuze van hem en, anderzijds, hij onbetwistbaar alle activa van het overgedragen kantoor zal genieten. Er zij overigens opgemerkt dat een deurwaarderskantoor een onderneming is die als dusdanig moet worden beheerd en waarin dus investeringen moeten gebeuren.

A.20.1. In zijn memorie van antwoord wijst de overnemende deurwaarder erop dat artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek de waarde van het gerechtsdeurwaarderskantoor niet op zich beperkt, en slechts een regeling invoert voor de automatische overname van verbintenissen en schulden, zonder afbreuk te doen aan een mogelijkheid om de residuele opdrachten van het kantoor onder bezwarende titel over te dragen.

A.20.2. De overnemende deurwaarder benadrukt overigens dat de opdrachten van openbare dienst geen gewone immateriële activa zijn die worden beschermd door het eigendomsrecht. In dat verband is de verwijzing naar de parlementaire voorbereiding van de wet van 22 juli 2018 onvoldoende relevant, daar die precies niet de deurwaarder beoogt. Dezelfde conclusie geldt voor de verwijzing van de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Volgens de overnemende deurwaarder zou de juiste verwijzing veeleer het arrest *Pini e.a. t. Roemenië* zijn, dat betrekking had op een rechter (EHRM, 22 juni 2004, *Pini en Bertani en Manera en Atripaldi t. Roemenië*). Daaruit vloeit voort dat de monopolistische opdrachten niet zijn onderworpen aan artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. De andere opdrachten van de gerechtsdeurwaarder kunnen dat zijn, ook al oefende het kantoor er te dezen geen uit.

A.20.3. Ten slotte betwist de overnemende deurwaarder de grief van de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege met betrekking tot de kosten die zijn gemaakt tijdens de periode van continuïteit. Die kosten zijn gemaakt in het algemeen belang en in elk geval beschikken de rechthebbenden van de overleden deurwaarder over de mogelijkheid om het verslag van de bedrijfsrevisor te betwisten, krachtens artikel 25 van het koninklijk besluit van 2 april 2014 « tot uitvoering van de wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders ». Bovendien zijn de lichamelijke roerende goederen en de benodigdheden wel degelijk opgenomen in het begrip « kantoorinfrastructuur », in tegenstelling tot wat de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege aanvoeren.

A.21.1. In haar memorie van antwoord wil de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders allereerst de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens die de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege vermelden, opnieuw in de juiste context plaatsen. In het arrest *Van Marle e.a. t. Nederland* werd weliswaar een aantasting vastgesteld, maar die werd als zijnde verantwoord beschouwd. Wat het arrest *Könyv-Tár KFT e.a. t. Hongarije* betreft, werd de aantasting beschouwd als niet-verantwoord, daar die niet evenredig was met het doel van algemeen belang.

A.21.2. De Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders betwist dat stelselmatig rekening moet worden gehouden met alle elementen die het kantoor vormen. In elk geval legt de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zulks niet op. In tegenstelling tot wat de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege aanvoeren, is het niet omdat doorgaans wordt aangenomen dat het cliënteel een economische waarde heeft, dat dat steeds het geval is. De rechtsleer is van mening dat die waardering alleen kan plaatshebben wanneer het cliënteel overdraagbaar is, hetgeen niet geldt voor de gerechtsdeurwaarder, en des te minder wanneer hij zijn ambt alleen uitoefende en overlijdt. Overigens, in geval van overdracht onder bezwarende titel, is de overdragende gerechtsdeurwaarder zich daarvan volkomen bewust, daar hij gewoonlijk, in ruil voor een waardering van zijn cliënteel, erin voorziet zijn opvolger te blijven begeleiden en voor te stellen gedurende een bepaalde periode, teneinde het vertrouwen van zijn cliënten te behouden. Tot slot is, bij ontstentenis van een overdraagbaar cliënteel,

de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van mening dat geen afbreuk wordt gedaan aan artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

A.21.3. In ondergeschikte orde merkt de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders op dat de aantasting niet onevenredig is, daar zij een doel van algemeen belang nastreeft en de ingevoerde regeling aanvullend is, hetgeen elke gedwongen overdracht uitsluit. Indien die overdracht toch als gedwongen zou worden beschouwd, dan nog is de vergoeding bedoeld in artikel 16 van de Grondwet niet steeds verplicht en komt de boekwaarde in elk geval voldoende tegemoet aan die functie.

A.21.4. Bovendien verwijst de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders naar de afwezigheid van documenten die de berekening van de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege staven om tot het bedrag van 339 000 euro te komen. Daarnaast doet het verwijt in verband met de investeringen die zijn gedaan tijdens de periode van continuïteit niet ter zake. Dergelijke uitgaven vallen immers onder de vrijheid van de waarnemend deurwaarder, in het belang van het kantoor en niet in het belang van de rechthebbenden. Ten slotte herinnert de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders eraan dat de overdracht tegen boekwaarde geenszins leidt tot de uitsluiting van de materiële vaste activa in het totaalbedrag.

- B -

Ten aanzien van de in het geding zijnde bepaling

B.1. Artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« § 1. De gerechtsdeurwaarder die benoemd wordt in opvolging van een overleden, afgezet of ontslagnemend gerechtsdeurwaarder neemt van rechtswege die verplichtingen over van de gerechtsdeurwaarder die hij opvolgt, voorzover die verplichtingen er zijn of behouden blijven, welke verband houden met arbeidsovereenkomsten en lopende huur-, leverings-, renting- en leasingcontracten. Alle schulden die geen verband houden met arbeidsovereenkomsten en lopende huur-, leverings-, renting- en leasingcontracten kunnen niet worden overgedragen.

De opvolger neemt verplicht en tegen boekwaarde de kantoorinfrastructuur, zoals de lichamelijke roerende goederen, software, hardware, ICT over die toebehoort aan de gerechtsdeurwaarder die hij opvolgt. Onroerende goederen zijn uitgesloten.

In voorkomend geval neemt de opvolger de kwaliteitsrekeningen over van de gerechtsdeurwaarder die hij opvolgt.

§ 2. De Koning bepaalt de nadere regels inzake de overname van de lopende huur-, leverings-, renting- en leasingcontracten en van de in § 1 bedoelde kantoorinfrastructuur en stelt de regels vast voor de mededeling aan de kandidaat-gerechtsdeurwaarders van de onder § 1 bedoelde verplichtingen en van de kantoorinfrastructuur en het bedrag van de vergoeding.

Verplichtingen of kantoorinfrastructuur die niet opgenomen zijn in de in het eerste lid bedoelde mededeling, kunnen niet worden overgedragen ».

B.2. De in het geding zijnde bepaling is ingevoegd naar aanleiding van een hervorming van het ambt van gerechtsdeurwaarder bij de wet van 7 januari 2014 « tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders » (hierna : de wet van 7 januari 2014). De hervorming had tot doel de procedure voor de benoeming van de gerechtsdeurwaarders te moderniseren, de tuchtregeling en de deontologie die op hen van toepassing zijn te wijzigen, het statuut van kandidaat-gerechtsdeurwaarder te herwaarderen, alsook de regeling inzake de continuïteit van de gerechtsdeurwaarderskantoren in geval van hun ontslag, overlijden of afzetting vast te stellen bij ontstentenis van contractuele bepalingen. Die laatste doelstelling lag ten grondslag aan de aanneming van de in het geding zijnde bepaling.

In verband met die laatste doelstelling wordt in de parlementaire voorbereiding vermeld :

« Het oude artikel 512 bepaalde weliswaar in § 5 dat de Koning de procedure en de regels voor de voortzetting van het kantoor bepaalde ingeval van ontslag, overlijden, schorsing of afzetting. Tot nu toe is dit koninklijk besluit niet uitgevaardigd. Deze situatie creëert een discontinuïteit, wat de openbare dienstverlening in het gedrang brengt en een slechte zaak is voor de ontslagnemende of overleden gerechtsdeurwaarder of zijn erfgenamen, personeel en opdrachtgevers. Dit leidt in de praktijk vooral tot problemen bij de gerechtsdeurwaarder die zijn beroep nog alleen uitoefent (46 % volgens de Nationale kamer van gerechtsdeurwaarders).

De uitoefening van het beroep van gerechtsdeurwaarder is ook geëvolueerd, in die zin dat om een kantoor in stand te houden en het beroep correct uit te oefenen planmatig beheer vereist is, met investeringen, aanwerving van personeel, opbouw van clientèle, en know-how, bijscholing, organisatie van het kantoor, enz.

De gezamenlijke overdracht van alle elementen die onlosmakelijk verbonden zijn met de continuïteit van dienstverlening, dient het algemeen belang. De openbare dienst, die het ambt van gerechtsdeurwaarder biedt, kan maar daadwerkelijk zonder onderbreking worden voortgezet indien de nieuw benoemde gerechtsdeurwaarder kan beschikken over alle elementen die noodzakelijk zijn voor de verdere dienstverlening aan het publiek en dit vanaf het eerste ogenblik van zijn ambtsuitoefening. Het publiek, de clientèle, is inderdaad gebaat bij een rimpelloze voortzetting van het kantoor; die behelst de dossiers, de infrastructuur en de service.

Het openbaar belang wordt daarenboven gediend door het voortbestaan van het kantoor. Ook een sociaal belang staat op het spel, want niemand zal tegenspreken dat de overnemer van een kantoor van een gerechtsdeurwaarder, zoals bij de overname van een onderneming, het personeel mee dient over te nemen. De rechten van de werknemers bij wijziging van werkgever ingevolge overgang van onderneming, worden gewaarborgd, op grond van een richtlijn van 14 februari 1977, door een collectieve arbeidsovereenkomst (nr. 32 van 28 februari 1978 - thans nr. 32*bis* van 7 juni 1985) gesloten in de schoot van de Nationale Arbeidsraad.

In [het] licht van al het voorgaande voorziet de nieuwe regeling dan ook de verplichting voor de opvolger om de lopende arbeidsovereenkomsten over te nemen, net zoals de huur, leverings-, renting- en leasingcontracten die betrekking hebben op de kantoorinfrastructuur. Het

corollarium van deze regeling is de verplichting tot overname van de kantoorinfrastructuur die in eigendom toebehoort en dit tegen boekwaarde.

Daarom wordt in dergelijke gevallen voorzien dat de opvolger de dossiers overneemt, met afrekening omtrent de tegoeden die betrekking hebben op prestaties geleverd door zijn voorganger, mét het personeel (ook ‘ sociaal passief ’ genoemd), en de lopende huur, renting-, leverings- en leasingcontracten voortzet, voor zover ze behouden blijven » (*Parl. St.*, Kamer, 2012-2013, DOC 53-2937/001, pp. 5-7).

En verder :

« De wettelijke regeling voor de overdracht en continuïteit van het kantoor geldt in het geval van overlijden of in het geval van ontslag of afzetting tot op het ogenblik van het bereiken van de leeftijd van 70 jaar. De gerechtsdeurwaarder die kiest om te blijven werken na het bereiken van de leeftijd van 70 jaar, zal niet kunnen genieten van deze regeling.

In dat laatste geval wordt de continuïteit immers verzekerd door de 70-jarige gerechtsdeurwaarder die zelf zijn ambt blijft uitoefenen. Er is dan ook geen kantoor over te nemen.

De wettekst voorziet bovendien dat bovengenoemde verplichtingen enkel worden overgenomen ‘ voor zover die verplichtingen er zijn of behouden blijven ’. Een wettelijke regeling wordt immers enkel noodzakelijk geacht in die gevallen dat de continuïteit en de overgang van het sociaal passief niet op een andere manier geregeld is. Er wordt dan ook voornamelijk gedacht aan de eenmanszaken, al dan niet in vennootschap georganiseerd. In het geval daarentegen van een ontslagnemende, afgezette of overleden gerechtsdeurwaarder die vennoot is of was in een associatie met één of meer andere gerechtsdeurwaarders, is de continuïteit van de dienstverlening verzekerd en zal het vennootschapscontract naar alle waarschijnlijkheid een regeling voorzien met betrekking tot de overname van de verplichtingen van de betrokken gerechtsdeurwaarder » (*ibid.*, pp. 18-19).

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag

B.3. Aan het Hof wordt gevraagd of de in het geding zijnde bepaling bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre zij een discriminatie zou doen ontstaan onder de rechthebbenden van de gerechtsdeurwaarders, enerzijds, naargelang de overledene zijn kantoor al dan niet heeft overgedragen vóór zijn overlijden en, anderzijds, naargelang de gerechtsdeurwaarder vóór of na de leeftijd van 70 jaar is overleden.

B.4.1. Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie sluit niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4.2. Volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens geen autonome werking omdat het enkel geldt voor het « genot van de rechten en vrijheden » welke in het Verdrag zijn vermeld (EHRM, grote kamer, 19 februari 2013, *X en anderen t. Oostenrijk*, § 94).

Het verwijzende rechtscollege vermeldt geen andere bepalingen van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in samenhang gelezen met artikel 14 ervan. Bijgevolg onderzoekt het Hof de prejudiciële vraag niet in zoverre zij is afgeleid uit de schending van artikel 14 van het Verdrag, in samenhang gelezen met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Wat het eerste onderdeel van de eerste prejudiciële vraag betreft

B.5. Het Hof moet nagaan of de rechthebbenden van een overleden gerechtsdeurwaarder wiens kantoor is overgedragen overeenkomstig de in het geding zijnde bepaling, anders worden behandeld dan de rechthebbenden van een gerechtsdeurwaarder die heeft gekozen voor een bij overeenkomst geregelde overdracht. De eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege zijn van mening dat zij, wegens de toepassing van die wettelijke regeling, waarop zij geen enkele vat hebben, worden benadeeld ten opzichte van de situatie die op hen van toepassing zou zijn geweest in geval van een overdracht bij overeenkomst.

B.6. Met de in het geding zijnde bepaling beoogt de wetgever de continuïteit van het gerechtsdeurwaarderskantoor in geval van ontslag, overlijden, schorsing of afzetting te verzekeren, in het algemeen en in het openbaar belang, aangezien de gerechtsdeurwaarder opdrachten van een medewerker van het gerecht uitoefent.

Uit de in B.2 vermelde parlementaire voorbereiding blijkt dat de wetgever het algemeen belang en de belangen van de ontslagnemend gerechtsdeurwaarder of diens rechthebbenden, alsook die van zijn personeel en zijn cliënten heeft willen afwegen.

B.7. Het in het geding zijnde verschil in behandeling berust op een objectief criterium, *in casu* de beslissing die de gerechtsdeurwaarder heeft genomen om bij leven de overdracht van zijn kantoor al dan niet bij overeenkomst te regelen. Dat criterium is pertinent, daar het toelaat de situaties te voorkomen waarin de continuïteit van bepaalde gerechtsdeurwaarderskantoren in het gedrang komt.

B.8.1. De in het geding zijnde bepaling gaat niet verder dan hetgeen noodzakelijk is om de in B.6 vermelde doelstelling te bereiken, aangezien zij voorziet in de verplichting voor de opvolger om de elementen over te nemen die noodzakelijk worden geacht voor de goede werking van het kantoor en aangezien zij de bestaande tewerkstelling waarborgt. Tevens houdt zij rekening met de belangen van de rechthebbenden door de overname mogelijk te maken van de infrastructuur van het kantoor tegen een gemakkelijk te berekenen en ondubbelzinnige waarde, namelijk de boekwaarde. De in het geding zijnde bepaling is overigens uitsluitend bedoeld voor « die gevallen dat de continuïteit en de overgang van het sociaal passief niet op een andere manier geregeld is » (*Parl. St.*, Kamer, 2012-2013, DOC 53-2937/001, p. 19) en vormt dus een regel waarvan de gerechtsdeurwaarders bij overeenkomst kunnen afwijken.

B.8.2. In tegenstelling tot wat de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege aanvoeren, blijkt het niet dat een algemene praktijk van overdracht bij overeenkomst van gerechtsdeurwaarderskantoren zou bestaan voor een bedrag dat stelselmatig hoger zou liggen dan het bedrag dat voortvloeit uit de toepassing van de in het geding zijnde bepaling. Uit de loutere mogelijkheid dat, door het spel van de onderhandeling bij een overeenkomst, in bepaalde situaties een deurwaarderskantoor zou kunnen worden overgedragen tegen een hoger bedrag dan het bedrag dat van toepassing is onder de wettelijke regeling van de continuïteit, volgt niet dat de in het geding zijnde bepaling onevenredige gevolgen heeft.

B.9. In zoverre het aanleiding geeft tot een verschil in behandeling tussen, enerzijds, rechthebbenden van een overleden gerechtsdeurwaarder wiens kantoor is overgedragen overeenkomstig de in het geding zijnde bepaling, en, anderzijds, rechthebbenden van een gerechtsdeurwaarder die heeft gekozen voor een bij overeenkomst geregelde overdracht, is artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Wat het tweede onderdeel van de eerste prejudiciële vraag betreft

B.10. Het Hof moet nagaan of de rechthebbenden van een gerechtsdeurwaarder die is overleden, verschillend worden behandeld naargelang de gerechtsdeurwaarder is overleden vóór of na de leeftijd van 70 jaar.

B.11. De in het geding zijnde bepaling maakt evenwel geen enkel onderscheid op grond van de leeftijd van de gerechtsdeurwaarder op het ogenblik van zijn overlijden.

B.12. Daar dat onderdeel van de eerste prejudiciële vraag steunt op een kennelijk verkeerde interpretatie van de in het geding zijnde bepaling, behoeft het geen antwoord.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag

B.13. Met de tweede prejudiciële vraag wordt het Hof gevraagd of de in het geding zijnde bepaling bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre die bepaling een discriminatie zou doen ontstaan tussen de rechthebbenden van de gerechtsdeurwaarders en de rechthebbenden van de notarissen, aangezien die laatstgenoemden een overnamevergoeding genieten.

B.14. Om dezelfde reden als die welke in B.4.2 is vermeld, onderzoekt het Hof niet de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.15. De gerechtsdeurwaarders en de notarissen vormen te dezen voldoende vergelijkbare categorieën van personen, vermits zij beiden ministeriële ambtenaren zijn die een vrij beroep uitoefenen en vermits de wetgever voor beide categorieën heeft voorzien in een regeling inzake de continuïteit van het kantoor. Bijgevolg zijn hun rechthebbenden eveneens voldoende vergelijkbaar.

B.16.1. Artikel 55 van de wet van 16 maart 1803 « op het notarisambt » (hierna : de ventôsewet) regelt de manier waarop de notariskantoren worden overgedragen. Het bepaalt :

« § 1. a) Alle materiële en immateriële roerende activa die verband houden met de organisatie van het kantoor en het ereloon op uitgften en het uitvoeringsereloon, moeten tegen vergoeding aan de in opvolging benoemde notaris worden overgedragen binnen de in artikel 54, eerste lid, gestelde termijn. Alle schulden die geen verband houden met arbeidsovereenkomsten of met de uitvoering van lopende huur- en leveringscontracten, zijn van de overdracht uitgesloten.

b) Wanneer de onder a) vermelde over te dragen activa deel uitmaken van het patrimonium van een meerhoofdige vennootschap bedoeld in artikel 50, § 2, geschiedt de overdracht door afstand van de aandelen van de vennootschap. Alvorens de aandelen over te dragen, nemen de vennoten hun reserves op. Zij zuiveren de schulden aan die, overeenkomstig het bepaalde in a), van de overdracht zijn uitgesloten. De overdrager blijft ten aanzien van de overnemer aansprakelijk voor de volledige aanzuivering van deze schulden.

Indien tot het vermogen van de vennootschap een onroerend goed behoort dat geheel of gedeeltelijk wordt aangewend voor het notariskantoor of zakelijke rechten op dit onroerend goed, heeft de overnemer de keuze om hetzij het onroerend goed of de zakelijke rechten erop in de vennootschap te behouden, in voorkomend geval met de ervoor aan de vennootschap toegestane kredieten, hetzij het onroerend goed of de zakelijke rechten voor de overdracht van de aandelen te doen overdragen aan de overblijvende vennoten, samen met de erop betrekking hebbende schulden.

Voor elke keuze wordt een afzonderlijke waardebepaling van de over te dragen aandelen opgesteld.

De overnemer dient deze keuze te maken binnen de zestig dagen na de bekendmaking van zijn benoeming in het *Belgisch Staatsblad*.

§ 2. Bovendien moet de geassocieerde notaris die geen titularis is en zijn ambt neerlegt, of zijn erfgenamen, binnen de in artikel 54, eerste lid, bepaalde termijn, tegen vergoeding alle rechten overdragen die hij bezit in de lichamelijke en onlichamelijke roerende bestanddelen van het kantoor. Deze overdracht geschiedt door afstand van zijn aandelen in de vennootschap, tenzij die aandelen zijn toegekend als vergelding voor een inbreng van nijverheid en met inachtneming van het bepaalde in artikel 51, § 3, b).

§ 3. a) Het bedrag van de in § 1, a), bepaalde vergoeding is gelijk aan twee en een halve maal het gemiddelde, geïndexeerde en eventueel gecorrigeerde, inkomen over de laatste vijf jaar van het kantoor.

b) In geval van associatie is het bedrag van de vergoeding gelijk aan twee en een halve maal het aandeel van de geassocieerde notaris in het inkomen van het kantoor bedoeld onder a), zoals dit aandeel is vastgesteld in het vennootschapscontract.

c) De Koning bepaalt de regels inzake berekening en indexering van het gemiddeld inkomen van het kantoor bedoeld in a) en b), alsmede de criteria van de eventuele correctie naar beneden toe om economische of billijkheidsredenen, onder meer wanneer de overdracht gebeurt door afstand van aandelen zoals bepaald in § 1, b). Het bedrag van de overnamevergoeding wordt vastgesteld in een verslag opgemaakt door een bedrijfsrevisor of een extern accountant, aangewezen door de Nationale Kamer van notarissen. Deze revisor of extern accountant mag vooraf geen mandaat uitgeoefend hebben in het betrokken kantoor. De aangewezen revisor of extern accountant omschrijft alle bestanddelen die deel uitmaken van het over te nemen notariskantoor.

d) De minister van Justitie stelt de regels vast voor de mededeling aan de kandidaat-notarissen van het bedrag van de vergoeding bedoeld in a). Deze mededeling geschiedt in ieder geval minstens eenentwintig dagen voor het verstrijken van de termijn bedoeld in artikel 43, § 1 ».

B.16.2. Het voornaamste verschil tussen de regeling inzake de continuïteit van het beroep van notaris en de regeling inzake de continuïteit van het beroep van gerechtsdeurwaarder heeft betrekking op de vaststelling van de basis van de vergoeding van de overdracht. Voor de overname van een notariskantoor wordt de vergoeding voor de materiële en immateriële roerende activa berekend op grond van het gemiddelde inkomen van het kantoor, terwijl de in het geding zijnde bepaling voorziet in de verplichte overname van bepaalde elementen van de infrastructuur van het gerechtsdeurwaarderskantoor, berekend tegen de boekwaarde ervan.

B.17. De gerechtsdeurwaarders en de notarissen oefenen wezenlijk verschillende ambten uit, waarbij zij over onderscheiden exclusieve bevoegdheden verschillen. Terwijl de notarissen in hoofdzaak instaan voor de opmaak van bepaalde juridische akten in welomschreven materies, verlenen gerechtsdeurwaarders hun medewerking aan de uitvoering van de openbare dienst van de justitie.

Zoals de Ministerraad opmerkt, steunt het bestaan van een vergoeding voor de overdracht van notariskantoren bovendien op een historisch verschil, daar de notarissen hun kantoor al zeer lang onder bezwarende titel overdragen en de notaris die wordt opgevolgd bijgevolg in de

meeste gevallen een soortgelijke vergoeding zal hebben betaald. Het blijkt niet dat een dergelijke praktijk eveneens zou bestaan bij de gerechtsdeurwaarders.

In dat verband heeft de minister van Justitie tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 7 januari 2014 aangegeven dat « de wet niet [voorziet] in een overnamevergoeding voor een gerechtsdeurwaarderpraktijk, zoals dat het geval is bij notarissen » (*Parl. St., Kamer, 2013-2014, DOC 53-2937/006, p. 21*).

B.18. Gelet op die verschillen is het niet kennelijk onredelijk dat de regeling inzake de continuïteit van het beroep van gerechtsdeurwaarder niet voorziet in een vergoeding die vergelijkbaar is met de vergoeding vervat in artikel 55 van de ventôsewet. De wetgever vermocht zich te baseren op de afwezigheid van een praktijk van overdracht onder bezwarende titel van gerechtsdeurwaarderskantoren om niet te voorzien in een regeling die een aanzienlijke financiële last zou doen wegen op de overnemende deurwaarders. Het gegeven dat het in beide gevallen gaat om ministeriële ambtenaren die een vrij beroep uitoefenen, vereist op zich geen gelijkwaardigheid wat betreft de wijze waarop de wetgever gebruikmaakt van de beoordelingsbevoegdheid waarover hij beschikt om de beroepen in kwestie te regelen.

B.19. In zoverre het aanleiding geeft tot een verschil in behandeling tussen gerechtsdeurwaarders en notarissen, is artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Ten aanzien van de derde prejudiciële vraag

B.20. Met de derde prejudiciële vraag wordt het Hof gevraagd of de in het geding zijnde bepaling bestaanbaar is met de artikelen 10, 11 en 16 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, en met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het voormelde Verdrag, in zoverre zij afbreuk zou doen aan de eigendom van de rechthebbenden van de overleden deurwaarder.

B.21.1. Artikel 16 van de Grondwet bepaalt :

« Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling ».

B.21.2. Artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Alle natuurlijke of rechtspersonen hebben recht op het ongestoord genot van hun eigendom. Niemand zal van zijn eigendom worden beroofd behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht.

De voorgaande bepalingen zullen echter op geen enkele wijze het recht aantasten dat een Staat heeft om die wetten toe te passen welke hij noodzakelijk oordeelt om toezicht uit te oefenen op het gebruik van eigendom in overeenstemming met het algemeen belang of om de betaling van belastingen of andere heffingen en boeten te verzekeren ».

B.21.3. Artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens biedt niet alleen bescherming tegen een onteigening of een eigendomsberoving (eerste alinea, tweede zin), maar ook tegen elke verstoring van het genot van de eigendom (eerste alinea, eerste zin) en tegen elke regeling van het gebruik van de eigendom (tweede alinea).

Dat artikel doet geen afbreuk aan het recht dat een Staat heeft om die wetten toe te passen welke hij noodzakelijk acht om toezicht uit te oefenen op het gebruik van de eigendom in overeenstemming met het algemeen belang.

De inmenging in het recht op het ongestoord genot van de eigendom is enkel verenigbaar met dat recht indien ze een redelijk verband van evenredigheid heeft met het nagestreefde doel, dit wil zeggen indien ze het billijke evenwicht tussen de vereisten van het algemeen belang en die van de bescherming van dat recht niet verbreekt. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is eveneens van oordeel dat de lidstaten ter zake over een grote appreciatiemarge beschikken (EHRM, 2 juli 2013, *R.Sz. t. Hongarije*, § 38).

B.22. Aangezien artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens een draagwijdte heeft die analoog is met die van artikel 16 van de Grondwet, vormen de erin vervatte waarborgen een onlosmakelijk geheel met die welke zijn

opgenomen in artikel 16 van de Grondwet, zodat het Hof, bij zijn toetsing van de bestreden bepaling, ermee rekening houdt.

B.23. De in het geding zijnde bepaling stelt een regeling vast voor de overdracht van een gerechtsdeurwaarderskantoor. Een dergelijk mechanisme leidt dus tot een eigendomsoverdracht voor de overnemende gerechtsdeurwaarder. Bij overlijden van de gerechtsdeurwaarder en bij ontstentenis van bij overeenkomst vastgelegde bepalingen verhindert artikel 524 van het Gerechtelijk Wetboek zijn rechthebbenden om een beroep te doen op elke andere vorm van waardering van de beroepseigendom van de overledene. Te dezen voeren de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege aan dat die inmenging in het recht op het ongestoord genot van eigendom niet evenredig is met het nagestreefde doel, daar die de *goodwill* van het kantoor, die overeenstemt met de huidige meerwaarde gecreëerd door vroegere en toekomstige elementen, waaronder in hoofdzaak het cliënteel, uitsluit van de overgedragen eigendom.

B.24. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelt dat het begrip « eigendom » in de zin van artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens een autonome draagwijdte heeft die zich niet beperkt tot de eigendom van materiële goederen : sommige andere rechten en belangen die activa vormen, kunnen eveneens doorgaan voor « eigendomsrechten » en dus voor « eigendom » volgens het voormelde artikel (EHRM, 23 februari 1995, *Gasus Dosier- und Fördertechnik GmbH t. Nederland*, § 53; 25 maart 1999, *Iatridis t. Griekenland*, § 54). In dat verband heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens opgemerkt dat het beroepscliënteel, gevormd dankzij het werk, het karakter heeft van een privaat recht en wordt beschouwd als een vermogenswaarde (EHRM, 26 juni 1986, *Van Marle e.a. t. Nederland*, § 41; 30 november 1987, *H. t. België*, § 47, b); beslissing, 25 mei 1999, *Olbertz t. Duitsland*; beslissing, 9 november 1999, *Döring t. Duitsland*; beslissing, 6 februari 2003, *Wendenburg e.a. t. Duitsland*; beslissing, 22 mei 2006, *Lederer t. Duitsland*; 13 maart 2012, *Malik t. Verenigd Koninkrijk*, § 89; 16 oktober 2018, *Könyv-Tár KFT e.a. t. Hongarije*, § 31). Het Hof heeft eveneens erop gewezen dat het van weinig belang was te weten op welke manier dat cliënteel is verkregen (EHRM, 24 mei 2005, *Buzescu t. Roemenië*, § 82), bijvoorbeeld door voordeel te halen uit een gunstige positie (EHRM, 13 maart 2012, *Malik t. Verenigd Koninkrijk*, § 89). In het algemeen oordeelt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat de *goodwill* een

element is om een beroepskantoor te waarderen (EHRM, 13 maart 2012, *Malik t. Verenigd Koninkrijk*, § 93; 16 oktober 2018, *Könyv-Tár KFT e.a. t. Hongarije*, § 31).

Ten slotte wordt reeds lang aangenomen dat de hiervoor bedoelde eigendom de bescherming geniet van artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens wanneer die de vorm heeft van een gewettigde verwachting in het kader van een erfenis (EHRM, 13 juni 1979, *Marckx t. België*, § 63).

B.25. Uit de regeling van de continuïteit zoals vastgelegd in de in het geding zijnde bepaling volgt dat de *goodwill* en het cliënteel van het betrokken gerechtsdeurwaarderskantoor niet tot de elementen behoren die verplicht en tegen de boekwaarde worden overgenomen door de in opvolging benoemde gerechtsdeurwaarder. De *goodwill* en het cliënteel kunnen immers niet worden beschouwd als « kantoorinfrastructuur » in de zin van de in het geding zijnde bepaling, zodat daarvoor krachtens die bepaling geen vergoeding verschuldigd is aan de gerechtsdeurwaarder die wordt opgevolgd of aan zijn rechthebbenden. Er is dus sprake van een inmenging in het recht van de rechthebbenden op het ongestoord genot van hun eigendom.

B.26. Om bestaanbaar te zijn met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens dient een inmenging een billijk evenwicht te bewerkstelligen tussen de vereisten van algemeen belang van de gemeenschap en die van de bescherming van de fundamentele rechten van het individu. Er moet een redelijk verband van evenredigheid bestaan tussen de aangewende middelen en het te bereiken doel. Een billijk evenwicht tussen het algemeen belang en de rechten van het individu zal niet worden bereikt indien de betrokkene een individuele en overdreven last heeft moeten dragen (EHRM, 13 januari 2015, *Vékony t. Hongarije*, § 32).

B.27. Uit de in B.2 vermelde parlementaire voorbereiding blijkt dat de in het geding zijnde bepaling ertoe strekt de continuïteit van het gerechtsdeurwaarderskantoor te verzekeren in geval van ontslag, overlijden, schorsing of afzetting, in het algemeen en het openbaar belang. Ook blijkt dat de wetgever een evenwicht heeft beoogd tussen het algemeen belang en de belangen van de ontslagnemende gerechtsdeurwaarder of diens rechthebbenden, en die van zijn personeel en zijn cliënten.

B.28.1. Door de in het geding zijnde regeling van de continuïteit in te voeren, heeft de wetgever rekening gehouden met het specifieke karakter van het beroep van gerechtsdeurwaarder, met name wat de economische praktijken ervan betreft. Immers, hoewel het juist is dat de gerechtsdeurwaarder titularis is van een vrij beroep, is hij tevens een ministerieel ambtenaar die opdrachten van een medewerker van het gerecht uitoefent en is het toch zo dat hij in die laatste hoedanigheid is onderworpen aan regels die in ruime mate afwijken van die welke van toepassing zijn op de zelfstandige beroepen en de andere vrije beroepen : het staat aan de overheid om met name het aantal gerechtsdeurwaarderskantoren vast te stellen, de gerechtsdeurwaarders te benoemen en de tarieven te bepalen die op hun opdrachten van toepassing zijn. De gerechtsdeurwaarders hebben daarnaast een aantal exclusieve taken waarvoor zij ministerieplicht hebben en die zij dus niet kunnen weigeren (artikelen 519 en 520 van het Gerechtelijk Wetboek), en mogen hun ambtelijke taken slechts uitoefenen in het gerechtelijk arrondissement dat bij het koninklijk besluit tot benoeming is bepaald (artikel 516 van het Gerechtelijk Wetboek).

Door de *goodwill* en het cliënteel uit te sluiten van de overdraagbare elementen van de infrastructuur van het gerechtsdeurwaarderskantoor onder de regeling van de continuïteit, heeft de wetgever bovendien rekening gehouden met het karakter *intuitu personae* en met de volatiele aard van de relaties tussen een gerechtsdeurwaarder en zijn cliënten.

B.28.2. De in het geding zijnde bepaling gaat niet verder dan hetgeen noodzakelijk is om het evenwicht te bewaren tussen de inmenging in het recht van de rechthebbenden op het ongestoord genot van hun eigendom en het algemeen belang, en zij heeft evenmin onevenredige gevolgen.

De rechthebbenden halen immers voordeel uit de verplichting tot overname van de andere elementen van de infrastructuur van het kantoor, tegen een gemakkelijk te berekenen en ondubbelzinnige waarde. Zij halen eveneens voordeel uit de omstandigheid dat, krachtens artikel 524, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de in opvolging benoemde gerechtsdeurwaarder van rechtswege de verplichtingen overneemt van de gerechtsdeurwaarder die hij opvolgt, voor zover die verplichtingen er zijn of behouden blijven, welke verband houden met arbeidsovereenkomsten en lopende huur-, leverings-, renting- en leasingcontracten.

De in het geding zijnde bepaling vormt voorts een regel waarvan de gerechtsdeurwaarders kunnen afwijken door bij overeenkomst de continuïteit van hun kantoor te verzekeren, teneinde de vermogensbelangen van hun rechthebbenden te vrijwaren, onder hun eigen voorwaarden.

Ten slotte tonen de eisende partijen voor het verwijzende rechtscollege niet het bestaan aan van een algemene praktijk van overdracht bij overeenkomst van gerechtsdeurwaarderskantoren voor een bedrag dat stelselmatig hoger zou liggen dan het bedrag dat voortvloeit uit de toepassing van de in het geding zijnde bepaling. Uit de loutere mogelijkheid dat, door het spel van de onderhandeling bij een overeenkomst, een deurwaarderskantoor kan worden overgedragen tegen een hoger bedrag dan het bedrag dat van toepassing is onder de wettelijke regeling van de continuïteit, volgt niet dat de maatregel onevenredige gevolgen heeft.

B.29. De inmenging is derhalve verantwoord en heeft geen onevenredige gevolgen ten aanzien van de rechten van de betrokken rechthebbenden, gelet op de nagestreefde doelstellingen.

B.30. In zoverre het een beperking van het recht op ongestoord genot van de eigendom inhoudt, is artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek niet onbestaanbaar met de artikelen 10, 11 en 16 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 524, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek schendt niet de artikelen 10, 11 en 16 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 30 juni 2022.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

P. Nihoul